

ПЕРСПЕКТИВИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА ЕКОЛОГІЧНУ БЕЗПЕКУ В УКРАЇНІ: МІЖНАРОДНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Деревянко Наталія Зеновіївна

*докторка філософії у галузі права, доцент,
завідувачка кафедри кримінально-правових
та адміністративно-правових дисциплін
ПВНЗ «Міжнародний економіко-гуманітарний
університет імені академіка Степана Дем'янука»
м. Рівне, Україна*

Петрушин Борис Борисович

*здобувач третього (освітньо-наукового) рівня,
Київський університет права Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Російська-українська війна, що триває вже понад десять років і набула надзвичайних масштабів та трагізму у 2022 році, має катастрофічні наслідки для українського довкілля й масштабні виклики екобезпекового плану. Так, за даними Міністерства захисту довкілля та природних ресурсів України, «за час повномасштабної війни станом на липень 2024 р. завдано шкоди довкіллю України на суму більше 2,4 трлн грн. Майже половина території України площею близько 300 тис. км² потребує протимінного обстеження та розмінування» [1].

Наявні експертні дослідження вказують на: 1) масштабне забруднення ґрунтів, водних ресурсів та повітря токсичними речовинами, що утворюються внаслідок вибухів, пожеж, роботи військової техніки та знищення промислових об'єктів; 2) руйнування екосистем через масштабне знищення лісів, що призводить до ерозії ґрунтів, зменшення біорізноманіття та порушення водного балансу, а також руйнування природних ландшафтів, зокрема боліт, луків та степів, що є важливими елементами біосфери; 3) зруйновану або пошкоджену цивільну інфраструктуру, що також трактується складником екологічної шкоди, завданої війною рф в Україні [2].

Окрема тема – це забруднення великих територій мінами та боєприпасами (такими, що не вибухнули або втрачені), що ускладнює проведення дезактиваційних робіт та відновлення екосистем. За даними Міністерства оборони України, загальна площа територій України, що зазнали впливу від вибухонебезпечних предметів й потребують розмінування становить до 142 тис. км². Водночас, розмінування

потребує не лише українська земля – розмінування потребує українське море, у якому значно зросла кількість вибухонебезпечних предметів, що становить реальну загрозу, зокрема і екологічній безпеці.

Зважаючи на зміст та специфіку означених проблем і викликів екобезпеці України, експерти Національного інституту стратегічних досліджень обґрунтовано наголошують, що «для своєчасного попередження та ефективного протистояння таким негативним явищам особливого значення набувають: по-перше – забезпечення постійного моніторингу за станом навколишнього середовища та його змінами, зумовленими воєнною агресією РФ проти України; по-друге – визначення дієвих заходів, спрямованих на якнайшвидшу ліквідацію небезпечних екологічних наслідків в умовах війни та у післявоєнний період» [1].

Своєю чергою додамо, що російська воєнна агресія проти України та її нищівні впливи навколишньому природному середовищу нашої держави зумовлюють необхідність нового осмислення й перегляду змісту міжнародної співпраці (міжурядової, а також між неурядовими організаціями та міжнародними організаціями) у сфері екологічної безпеки. Прагматична зацікавленість України у цьому очевидно зумовлена необхідністю активізувати міжнародне співробітництво у сфері екологічної безпеки для залучення фінансових та технологічних ресурсів для ліквідації наслідків війни. З іншого боку, комплексне відновлення екосистем України, забезпечення українцям реального права на екологічну безпеку потребують розроблення комплексної й довгострокової стратегії спеціальних заходів, реалізація яких напевно потребуватиме сприяння міжнародних партнерів.

Варто наголосити, що саме про це концептуально йшлося під час Саміту високого рівня про мир в Україні, який відбувся 15 та 16 червня 2024 року у Швейцарії, а також на саміті в Гельсінкі, Фінляндія (19 жовтня 2024 року), присвяченому восьмому пункту Української формули миру щодо нагального захисту довкілля. Зокрема, за підсумками фінського саміту йшлося про зміцнення співпраці у таких життєво важливих сферах, як-от: 1) оцінка впливу шкоди та руйнувань навколишнього природного середовища в Україні, спричинених війною рф проти України; 2) забезпечення відповідальності за завдану під час війни шкоду довкіллю, спричинену російською агресією проти України; 3) відновлення навколишнього середовища, якому завдали шкоди воєнні дії; 4) забезпечення екологічної стійкості та сталого розвитку [4]. При цьому заявлено, що діяльність в означених сферах забезпечується низкою міжнародно-правових документів, які вже чинні або потребують ухвалення й імплементації.

Зокрема автори Спільного комюніке «Екологічна безпека 19 жовтня 2024 року Гельсінкі, Фінляндія» згадують Резолюцію Генеральної Асамблеї ООН A/RES/ES-11/5 «Сприяння здійсненню правового захисту і забезпечення відшкодування шкоди у зв'язку з агресією проти України», на виконання якої у травні 2023 року було створено Реєстр збитків для України, що розглядається як важливий елемент майбутнього міжнародного компенсаційного механізму, який буде створено окремим міжнародним інструментом у співпраці з Україною. Іншим міжнародно-правовим документом, який сприятиме перегляду змісту міжнародної співпраці у сфері екологічної безпеки є підстави вважати Резолюцію Парламентської асамблеї Ради Європи «Вплив збройних конфліктів на навколишнє середовище», якою визначено необхідність запровадити правову базу для посиленого захисту навколишнього середовища в умовах збройних конфліктів на національному, європейському та міжнародному рівнях шляхом підтримання розробки стандартних методологій для збору доказів шкоди навколишньому середовищу. Водночас, в означено ключи значний потенціал має Міжнародна платформа дій для зеленого відновлення України, започаткована у Берліні на Міжнародній конференції з питань відновлення України (2024 р.)

Визнаючи важливість згаданих міжнародних актів та здійснених досі кроків у напрямі забезпечення екологічної безпеки в Україні, наголосимо, що відповідна робота має носити системний характер, що можливо забезпечити напрацювання комплексної програми відновлення українського довкілля подібно до Плану для Ukraine Facility, який спрямовано на фінансування державного бюджету, стимулювання інвестицій, а також технічну підтримку в реалізації реформ в Україні. У такому разі, шанси української держави забезпечити екологічну безпеку своїм громадянам набуватимуть реальних обрисів.

Література:

1. Пріоритети забезпечення екологічної безпеки України в умовах російської воєнної агресії. 30.09.2024. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi-analitychni-dopovidi/priorytety-zabezpechennya-ekolohichnoyi-bezpeky-ukrayiny-v> (дата звернення: 05.11.2024).

2. Climate Damage Caused by War 24 months. 24 February 2022 – 23 February 2024 by Initiative on GHG accounting of war. 13 June 2024. URL: <https://en.ecoaction.org.ua/wp-content/uploads/2024/06/Climate-Damage-Caused-by-War-24-months-EN.pdf> (дата звернення: 05.11.2024).

3. Понад 5 тисяч км² української землі було розміновано від початку повномасштабної агресії рф – Іван Гаврилук. Міністерство оборони України. 20.09.2024. URL: <https://www.mil.gov.ua/news/2024/09/20/ponad-5-tisyach-km2-ukrainskoi-zemli-bulo-rozminovano/> (дата звернення: 05.11.2024).

4. Спільне комюніке «Екологічна безпека 19 жовтня 2024 року Гельсінкі, Фінляндія». Офіс Президента України. URL: <https://niss.gov.ua/publikatsiyi/analitichni-dopovidi/priorytety-zabezpechennya-ekolohichnoyi-bezpeky-ukrayiny-v> (дата звернення: 05.11.2024).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-462-0-23>

ДИТИНА У ДЖЕРЕЛАХ ПРАВА КИЇВСЬКОЇ РУСІ

Єфремова Наталя Володимирівна

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри історії держави і права

Національний університет «Одеська юридична академія»

м. Одеса, Україна

Дитинство є невід’ємною частиною способу життя та культури як усього людства, і кожного народу. Це особливий період життя людини, особлива фаза у психофізичному і соціальному розвитку. Саме дитинство є стартовим потенціалом у визначенні майбутньої життєвої траєкторії кожної особи і безпосередньо пов’язаним з майбутнім не тільки родини, а й кожної держави.

З кінця ХХ, у працях О. Загоровського, С. Шпілевського, П. Музиченка, Н. Крестовської, Г. Дзєрбіна, В. Бурдіна та інших, дослідження за вказаним напрямком значно поживались. Напрямки досліджень були різними, але лише одиниці вчених займалися вивченням цієї теми крізь призму історії права. Окремі аспекти з історії правового становища дитини на українських землях доби Середньовіччя також досліджувались і в Польщі. Так, на нашу думку, важливе значення тут має монографія польської дослідниці Малгожати Деліматі «Дитина у середньовічній Польщі» [1. s. 189]. Її висновки суттєво вплинули на подальше вивчення цієї теми і в Україні. Це можна побачити, наприклад, у роботах Л. Кривачука «Державна політика у сфері охорони дитинства: формування та реалізація» [2]; І. Сердюка «Дитина й дитинство у державно-правовому регулюванні,